

Böyük faciələrlə nəticələnən soyqırımı

1918-ci ildə ermənilərin törətdiyi 31 Mart soyqırımında dinindən və milliyətindən asılı olmayaraq minlərlə dinc insan qətlə yetirilib. Martın sonlarından başlayaraq Azərbaycanda ermənilər tərəfindən planlı şəkildə növbəti dəhşətli soyqırımı aktı həyata keçirilib. Ölkəmizin müxtəlif bölgələrində törədilən qətləmlər nəticəsində on minlərlə Azərbaycan türkü və digər xalqların nümayəndələri vəhşicəsinə öldürülüb.

Sovet dövründə bu faciə bizə unudurulmağa çalışılsa da, 1991-ci ildə Azərbaycan öz tarixi müstəqilliyinə nail olduqdan sonra mart soyqırımı aktına dair çoxsaylı faktlar və sənədlər aşkarlanaraq dünya ictimaiyyətinə çatdırılıb. Tədqiqatçıların fikrincə, 1918-ci ilin martında ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara və burada yaşayan digər azsaylı xalqlara qarşı törədilən kütləvi qətlər ona qədərki dövrdə yeridilən siyasətin nəticəsi olub.

Hər kəs bilir ki, ermənilərin reallıqdan çox-uzaq dənizdən-dənizə "böyük Ermənistan" yaratmaq iddiaları tarixən böyük faciələrlə nəticələnib. "Daşnaksütyun" terror təşkilatının dəstəyi ilə ermənilərin əsas məqsədi şimal hamilələrində güc alaraq əsrlərlə burada yaşayan azərbaycanlıları, habelə etnik xalqları soyqırımına məruz qoymaqla, onların yerinə xaricdə yaşayan diaspor ermənilərini mərhələ-mərhələ köçürməkdir. Bu istiqamətdə həmişə bəzi böyük dövlətlər ermənilərə həm iqtisadi, həm də mənəvi baxımdan dəstək olublar.

Mart soyqırımını günlərində ümumilikdə Azərbaycanda Arazdan şimalda 50 mindən yuxarı adam qətlə yetirilibsə, bundan 5 dəfə çox, 250 minə yaxın insan isə Cənubi Azərbaycanda öldürülüb. Göstərilən rəqəm olduqca böyükdür. Hələ 1919-cu ildə Paris Sülh Konfransında Azərbaycan nümayəndə heyətinin başçısı Əlimərdan bəy Topçubaşov Amerikanın prezidenti Vilsonla görüşəndə bu faktları, həmçinin Fövqəladə Təhqiqat Komissiyasının materiallarını diqqətə çatdırsa da, heç bir nəticəsi olmayıb.

Yaxın tarixə nəzər salsaq görərik ki, XX əsrin əvvəllərində milli mənsubiyyətinə görə minlərlə dinc azərbaycanlı məhv edilib. Ermənilər evləri yandırdı, insanları diri-diri oda atıblar. Onlar tərəfindən milli-memarlıq abidələri, məktəblər, xəstəxanalar, məscidlər və digər tikililər dağıdılıb. Azərbaycanlıların soyqırımı xüsusi qəddarlıqla Bakı, Şamaxı, Quba, Qarabağ, Zəngəzur, Naxçıvan, Lənkəran və Azərbaycanın digər ərazilərində həyata keçirilib. Bu torpaqlarda kütləvi qaydada dinc əhali qırılıb. Ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törətdiyi bu soyqırımı nəticəsində 1918-ci ilin mart-aprelində Bakı, Şamaxı, Quba, Muğan və Lənkəranda 30 mindən çox soydaşımız qətlə yetirilib, 10 minlərlə insan öz torpaqlarından qovulub. Təkcə Bakıda 10 minə yaxın azərbaycanlı xüsusi qəddarlıqla öldürülüb, Şamaxıda 58 kənd dağı-

dılıb, 7 min nəfər (1653 qadın, 965 uşaq) məhv edilib. Quba ərazisində 122, Qarabağın dağlıq hissəsində 150, Zəngəzurda 115, İrəvan quberniyasında 211, Qars əyalətində 92 kənd yerlə yeksan olunub, əhali üzərində yaş və cinsə məhəl qoymadan qətləmlər həyata keçirilib.

Ermənistanın bu cinayətkar siyasətinin davamlılığını sübut edən faktlardan biri də budur ki, təkcə XX əsrdə azərbaycanlılar 4 dəfə - 1905-1906-cı, 1918-1920-ci, 1948-1953-cü və nəhayət, 1988-1993-cü illərdə erməni millətçiləri tərəfindən törədilən soyqırımı və etnik təmizləmələrə məruz qalıb. Müasir dövrdə dünyanın 16-dan çox ölkəsi tərəfindən tanınan Xocalı soyqırımı buna bariz nümunədir. Ermənistanın yürütdüyü etnik təmizləmə və soyqırımı siyasəti uzun illərdir dünya ictimaiyyətinin gözü qarşısında baş verir. Halbuki soyqırımı ən ağır beynəlxalq cinayət olmaqla yanaşı, beynəlxalq hüquqa görə sülh və təhlükəsizliyə qarşı yönələn cinayətlər qrupuna aiddir. Soyqırımı cinayətinin hüquqi əsası BMT Baş Məclisinin 1948-ci il 9 dekabr tarixli 260 (III) sayılı qətnaməsi ilə qəbul edilmiş "Soyqırımı cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında" konvensiya ilə müəyyən olunub. Azərbaycan Respublikası bu konvensiyaya əsasən, Ermənistan Respublikasına qarşı BMT-nin beynəlxalq məhkəməsində iddia qaldırmaq hüququna malikdir.

Azərbaycan qədimdən azsaylı xalqların yaşadığı tolerant ölkədir. Odur ki, qətlə yetirilənlər arasında sadəcə azərbaycanlılar deyil, yəhudilər, ləzgilər, gürcülər, tatlar, udilər, avarlar və digər azsaylı xalqlar da olub. Lakin ölkəmiz keçmiş sovetlər birliyinin tərkibində olarkən bu soyqırımı faciələrinin üstünü açma bilməyib. Bu, yalnız ölkənin müstəqilliyi dövründə baş verib.

Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin təşəbbüsü və təəssübkeşliyi nəticəsində, 1998-ci il martın 26-da imzalandığı "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" fərmanı erməni millətçilərinin hərəkətlərinə verilən ilk dolğun və hərtərəfli hüquqi-siyasi qiymət idi. Bu Fərman Azərbaycanın indiki və gələcək nəsillərinin milli yaddaşının qorunması baxımından da bir növ program sənədidir.

Ulu Öndərin daxili və xarici siyasətini qətiyyətlə davam etdirən dövlət başçısı, Ali Baş Komandan İlham Əliyev öz çıxışlarında ermənilər təcavüzkarlıq siyasətindən əl çəkməyəcəkləri təqdirə, Azərbaycanın güc tətbiq etmək məcburiyyətində qalacağını döndə-döndə açıq bəyan edib. 44 günlük Vətən müharibəsində Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin "dəmir yumruğu"u və şanlı Azərbaycan Ordusunun qəhrəmanlığı sayəsində 30 ilə yaxın erməni tapdağı altında olan ərazilərimiz işğaldan azad edilib. Amma buna baxmayaraq, Ermənistan azərbaycanlılara qarşı təxribatlarından əl çəkmək istəmir. Sərhəd bölgələrində terror törədir, zabit və əsgərlərimizi, hərbi bölükləri, mülki adamları iriçaplı silahlardan atəşə tuturlar. Separatçı daşnak birləşmələri yeni müharibəyə hazırlıq arzusu ilə Fransadan, Hindistandan və digər ölkələrdən zirehli texnika, silah-sursat daşıyırlar. Hər kiçik fürsətdə belə Azərbaycan xalqının tarixinə, mədəniyyətinə, mənəviyyətinə zərbə vurmaqdan ötrü bütün vasitələrdən istifadə edirlər. Amma bunun qarşısı qətiyyətlə alınır, Azərbaycan Prezidentinin uğurlu diplomatiyası sayəsində ədalət zəfər çalır.

**Rəhman SALMANLI,
"Azərbaycan"**

Soyqırımında öldürülən azərbaycanlıların küçələrdən təmizlənməsi